

se mora seveda prepustiti lokalni inicijativi pa utegnemo po veliki večini vendar tudi ji s koristjo participirati.

Za enkrat je predvsem potrebno, da se dobi točen pregled o številu udeležencev. V to svrhu pozivljamo naslov, da mi z obratno pošto pošljete izkaz po sledečem vzorcu:

1. Ime in značaj uslužbenca. — Število v skupnem gospodinjstvu živčih rodbinskih članov: 2. žena, 3. otroci, 4. in drugi sorodniki. — 5. Število poslov. — 6. Opomba.

V rubriki 6. naj se navedejo imenoma in po stopnji sorodniki izkazani v koloni 4. Samci (vdovci) ki ne vodijo lastnega gospodinjstva so od udeležbe izključeni.

Izkaz podpisuje predstojnik in jamči pod osebno disciplinarno odgovornostjo za istinitost navedb.

Prinašamo ta odlok, da šolska vodstva osnovnih, meščanskih i. dr. šol ukrenejo vse potrebno glede podatkov, ker se je odlok že itak sam po sebi zakasnil, kar moramo na tem mestu odločno — v imenu vsega prizadetega učiteljstva — grajati.

Zaradi razdelitve bi priporočali okrajnim učiteljskim društvom, da bi ista skušala razdelitev združiti z društvenim zborovanjem in na ta način prihraniti članom tudi enkratne stroške hkrati naj pa ista tudi vzamejo akcijo v svoje roke in jo najprikladnejše organizirajo.

Načelno stališče.

(Konec.)

In danes? Danes vam govore: »Ne, glej me, ampak poslušaj me!«

Kristus nas uči, da smo vsi ljudje bratje, otroci nebeskega očeta, klerikalec vam trdi, da mu je ljubši nemški protestant, kakor liberalni Slovenec. To smo čutili tudi mi učitelji.

Kristusu so bili bratje vsi verniki in neverske dolžnosti, samo, da ste v naši stranki združeni ljubili narod in mu služili tisti, katerih nazori o Bogu, človeku, katerih verska načela si nasprotujejo ali celo izključujejo. Nemogoče je, da bi verni katoliki sveto služili svetemu verni.

Če tudi niste z nami, da le niste proti nam, — ne zahtevamo da na zunan spolnjete verske dolžnosti, smo, da ste v naši stranki smo čuli iz ust katoliškega duhovnika na političnem shodu v Trstu.

Kam je ljudstvo pritrlo napačno izvajanje Kristusovih naukov protislovja v govoru in dejanjih?

»Brat mi mio, koje vere bio«, smo si začeli v 1. š. šol. načrta. Gojiti hočemo versko strpljivost, ker se zavedamo, da vera ni os, okoli katere se sučejo narodne potrebe, kakor pravi dr. Bučar za časa razvika boja med narodnostjo in cerkvijo. Če bi samo katoliki zamogli biti srečni, kaj naj bi torej drugoverci, blagoslovljeni v gospodarskem in narodnem oziru.

Cerkev naj se drži gesla evangelija, ki povzema vsako nasilno in nečiste nagibe vporablajoče poseganje v verski razvoj človeštva.

Država naj ureja naše medsebojno življenje, skrbi naj za dobitno celokupnega državljanstva, ogibajoč se verskih sporov.

Šola vzgaja mladino na podlagi moralnega pouka — naslanja se na verske predpise in državnopravne zakone.

Verskih zadev niso opravičeni razsojati katehete, pač pa cerkvena oblast na eni in ministrstvo za vere na drugi strani. Ostala ministrstva so odgovorna vsemu jugoslovenskemu narodu in njegovim zastopnikom, nikakor pa ne internacionalnim, ne nacionalnim cerkvam.

Četrta resolucija govori o Sokolu, — kako — to si lahko mislite. Vstanovitev Sokola sega v one čase, ko se je začel slovenski narod zavedati svojih pravic. V razburkanem valovju av-

strijskih nemirov je slov. narod plaval kakor ladja brez krmila, zaostal v kulturi in gospodarstvu, dok niso pričeli rodoljubi ustanovljati kulturnih društev zlasti čitalnic. Sokol je postal prava narodna vojska v borbah z Nemci in Nemškutarji. V oni dobi pa so se začeli krizati tudi različni nazori o cerkveno-političnih vprašanjih, kar je povzročilo, da se je slovensko ljudstvo razpolovilo. Na eni strani svobodomišelná inteligenca z mlajšo duhovščino, na drugi strani konzervativna duhovščina z nerazsojnim kmetom.

Levstik piše 1869. l. »V glavnih stvarih, v ljubezni do naroda in domovine, v poštenosti, v resnicoljubju, v boju zoper svoje nasprotnike smo in moremo biti vsi složni, a v drugih rečeh smo in hočemo biti svobodni!«

Glasna izjava je rodila glasen odgovor. Začela so se ustanovljati katoliško politična društva, ki so imela namen varovati in pospeševati katoliško konzervativno koristi v cerkvenih, državnih in občinskih zadevah. (Dr. Lončar). Zamanj je duhovnik Božidar Raiš trdil v Sl. Narodu, da je treba Slovencem le gospodarske povzdige in da same nebeske resnice nikogar ne reče. Pota so se cepila bolj in bolj in poleg narodnih bojev se je započel Mahničev rimski katolicizem, ki je proglasil, da je »katoličana« naše ime, »Slovenec« pa samo priimek. Mahnič je mahal na levo in desno po vsem, kar je bilo narodno in ne samo internacionalno rimsko.

Čitalnice so mu bile brezverske, ker so molčale o veri in družile člane le v ljubezni do domovine.

O jeziku se je izražal, da je posoda, ki z njimi zajemamo čisto studenčico, pa tudi smrdljivo lužnico.

Narodnost, ki se ne pokorava veri, prehaja v brezverstvo.

O sokolstvu piše, da ga proslavljajo, kakor da bi bilo naše zveličanje v rdečih srcah. Prosim vas, to so one srca, ki jih je katoliška ideja nekatoliško ponaredila za svojega Orla in proste duhove v njih okrilju zaslužila brezdomovski internacionalizem.

Mahničevi, rimsko katoliški nazori so prehajali iz roda v rod, njegova lujskanja so padla na rodoviča tla in evo vam sadu v škofovski okrožnici in katehetskih resolucijah.

Vsesokolski zlet v Ljubljani je bil glasen odgovor ožema. Branili sokolstvo kot tako se mi zdi neprimerno. Kar se pa tiče sokolske vzgoje naj navedem tudi jaz en sam slučaj, ki kaže, da duhovna gospoda prehaja v protiversko delovanje.

Letošnji majnik je šla moja žena z mojim 18letnim sinom k spovedi v jezuitski cerkvi v Ljubljani. Prvi pride na vrsto sin, Častiti duhovni oče popusti vse grehe — če jih sploh ima — in ga prične nagovarjati, naj opusti brezverskega Sokola in pristopi k Orlu. Ker ni uspel, mu je podelil odvezo. — Takoj za njim pride na vrsto žena. Gospod spovednik jo takoj povpraša: »Gospa, ali je to vaš sin? Ah, kako je nepokvarjen, skrbite, da ga ohranite takega! Prosim Vas, otroka sem vzgojil jaz kot Sokol za Sokola. Več let že telovadi pri Sokolu in edina mu gre zahvala, da ga je ravno Sokol ohranil takega, kakršnega hvali rimskokatoliški jezuit. Glede nadaljnega verskega zadržanja pa je na meni, da ukrenem potrebno.

Sokol je naša narodna vojska, last edinstvene države, osnovana na verski strpljivosti in nima nobena cerkvena oblast pravice, da omejuje njegovo plodnosno delovanje. Mi kot starši pa odrekamo duhovščini pravico, da bi tiščali naše otroke iz cerkve, ki jo niso osnovali oni in ki je danes vse kaj drugega kakor je bila v njenem početku.

Peta točka zahteva, da se odpravi državno nadzorstvo nad Marijinimi kongregacijami in navaja, da sokolski naraščaj ne spada v področje ravnateljskega naraščaja.

Resolucija zamolči Orla. Čemu? Kdo ga nadzoruje? Glede delovanja raznih klerikalnih društev med šolsko mladino zastopamo mnenje, da život ne more drugače delovati kakor mu ukaže glava. O roditeljih in njih političnem prepričanju sem govoril že prej. Dokler veje v

leti, ko ni šlo za nikakoršne gnotne zahteve. Bil je odobren v javnosti s tem, da so prirejali na njegovi podlagi podavanja na Češkem pred 11. leti in da ga je odobrila dež. šolski svet za Kranjsko z odlokom z dne 23. septembra 1911, št. 6026. Ovreči pa je tudi morda z njim mogoče marsikatero nespornost, iz katerega so nastala namigavanja in sumnje o pretiranih zahtevah, o preveteliku vpoštevajanju predmeta itd. — Zato bodi povedano: Nič več in nič manj se ne zahteva kakor enakopravnost z drugimi predmeti, isto mesto, ki gre risanju po njegovem bistvu tako v uradnih spisih kakor na urniku vsakega razreda, vsake šole. Nikakor naj se učenci ne preobremenjujejo enostransko, ampak naj se ne vrtka nihče v naše zadeve, ki nima zmisla za stvar in ne zanjo poklica.

Nobeden predmet naj se ne omalovažuje zaradi risanja, ne goji naj se na nobene tuje stroške. Naj pa se tudi tako ne dela njemu. Če se boče tako godilo kakemu drugemu predmetu kakor risanju, zavzemal se bodem za njega, če bom za to poklican po svoji skromni moči, kakor sem se že pred več nego 30 leti. Da pa se omalovažuje prav še danes bolj kakor pred 10 leti, je gola resnica. Nihče naj je ne taj. Vse

novotari in vsak misli, da bo kuhaj svojo juho pri žrjavici, ki jo je zanela moč nove države.

Koliko zanemarja marsikateri učitelj risanje. Učence pa se čudi, da mora ponavljati razred, če ne uspe v risanju. Gojenka, ki je bolna, pravi: »Risanje sedaj še ne obiskujem; hodim le k glavnim predmetom«. Predstojnik vzgojnega zavoda, ugleden mož, se izjavi, da risanja v ljudski šoli ni treba. — Zastopnik šolske oblasti pravi, da je risanje le spretnost in pomožna stroka. Med predmeti stoji v spričevalu risanje za lepomislem. Med vojno so šolske oblasti (vsaj na Kranjskem) risanje izdatno skrčile ali pa celo popolnoma ustavile na mnogih šolah, kjer bi bilo prav takrat najbolj potrebno. — Kedar je treba posebnega časa za kako prireditev, tedaj se nihče ne sramuje, prav risanju vzeti časa. — V Srbiji ga baje štejejo med večšine. — Drugi mislijo pri nas, da se odpravlja njegova važnost in ocenjuje njegovo bistvo z banalnimi dovtipi itd. Tako gre to dalje na stroške risanja. So tudi izjeme, da se risanje pravilno ceni, tudi na merodajnem mestu. Ponekod pa ni iste odločnosti, ki je je treba, da bi se odpravile krivice predmetu, še manj pa risarskim učiteljem. V Srbiji je tako, pa naj še bode pri nas — in tako gremo rakovo pot v prejšnja stoletja. Naj osta-

stranki S. S. protidržavni duh, je treba paziti, da se ne okužuje mladinski naraščaj in ne vzgaja otrok v protislovje s sokolskim poukom.

Isto bi trdili glede 6. resolucije, ki zahteva svobodo v snovanju privatnih šol.

Zadnji odstavek omenjenih resolucij dodaja še dve točki, katerih prva zahteva obilnatost verouka tudi za otroke nekonzervativnih staršev, druga pa prislino izpolnjevanje cerkvenih dolžnosti.

Zivimo v svobodni državi kot svobodni državljanji in se nikakor ne moremo ogrevati za kakršnokoli nasilje.

Koliko pa naj pridobi otrok, ki mu je bila dvoletna vzgoja v nežnih letih v protislovju? Kakšno naj bode zaupanje do staršev, ki mu govere nasprotno moralo od one, ki mu je v šoli razklada veroučitelj? V majnem narodu mora biti vsak posameznik velik značaj, dvoletna vzgoja pa zamore vzgojiti le nemoralne hinavce, dvorezne nože, dobičkaželjno in breznačajno maso.

Tudi 2. zahteva prehaja v nasilje, ki ne more roditi pravih značajev. Gospodje veroučitelji naj bi s svojim zgledom, brezmadežnim življenjem in vplivno besedo sejali v srca mladine ljubezen do pravih evanđeljskih nauk, verskih obredov in prepričan sem, da bodo v mladini več pridobili kakor s prislilnimi odredbami, pobiranjem spovedniških listkov, čitanje imen pri šolskih mašah i. dr. Učiteljstvo samo pa si itak želi, da so mu nedelje in prazniki na svobodno razpolago. — Nisem vam govoril iz sovraštva do duhovščine, ne iz protiverskega prepričanja, pač pa iz gole ljubezni do svojega trojnega naroda, njegovega najmlajšega naraščaja, in v srčni želji, da bi se v naši ljubi svobodni domovini razširila kultura do tolikšne stopnje, da bi se zamogli vzporedno razvijati z najkulturnejšimi narodi.

Končam s Stritarjem:

»Temo sovražim — kamen pobirajte!

Za mir gorim in spravo med narodi;

Slovenec liberalen sem, — — — metajte!«

Vestnik meščanskih šol.

—c Na podlagi odloka viš. šol. sveta z dne 28. sept. t. l. ki zahteva, da mora imeti vsak učitelj po 25 tedenskih ur, brez ozira na to iz katerega predmeta je izprašan, je strokovni pouk na ljubljanskih mešč. šolah sledeč: Slovenščina in nemščina poučujeta učiteljici matematike in fizike, učiteljica III. skupine poučuje prirodopis in nemščino učitelj slovensščine geometrijo in geom. risanje, učiteljica ročnih del nemščino, učiteljica petja zemljepis in zgodovino, učitelj telovadbe prostoročno in geom. risanje in matematiko. — Ali se g. viš. šol. nadzornik dr. Poljanec še kaj čudi, zakaj se k jesenskim izpitom za mešč. šole ni prijavil nobeden kandidat?

—c Predpisi za usposoblenostni zpit za meščanske šole. U Ministarstvu Prosvete izrađeni su programi i određena je komisija za ispite, koje će polagati oni kandidati i kandidatkinje, koji žele da steknu osposobljenje za nastavnike građanskih škola. Ispiti ovi otpočeuće 12. januara 1923. Dokumentovane molbe radi ovog ispita treba kandidati da podnesu najdalje do 15. decembra 1922. Ministarstvu Prosvete. Ispitivači na ovom ispitu biće profesori Univerziteta i Više Pedagoške Škole, među kojima su većinom oni, koji su na tečaju od 1919 do 1921. u Novome Sadu kandidatima predavali pojedine predmete. Grupe iz kojih će se moći ispiti polagati ovo su: Prva grupa: Narodni jezik sa književnošću. Nacionalna istorija i geografija. Osnovi opšte istorije i geografije. — Druga grupa: Matematika (aritmetika algebra, geometrija, geometrijsko crtanje, deskriptivna geometrija). Fizika i kemija sa osnovima mineralogije.

— Treća grupa: Jestastvenica (Biologija), Mineralogija fizika i hemija, Geografija. — Četvrta grupa: Tud jezik. Narodni jezik sa književnošću. Osnovi nacionalne istorije i nacionalne geografije. Kandidati iz svih ovih četiri grupa polagaće i Opći ispit iz sledećih predmeta: Narodni jezik sa osnovima književnosti i glavnim momentima nacionalne istorije i geografije domovine. Tud jezik u obimu maturantskog znan'a. Pedagoška grupa predmeta. Osnovi školske administracije. Ispit će se sastojati iz pismenog, usmenog dela i praktičnog predavanja. Programi iz pojedinih predmeta izrađeni su na mašini, i svaki kandidat, koji se radi toga obrati Ministarstvu, dobiće program iz predmeta njegove grupe. U molbi treba tačno označiti grupu predmeta i adresu. — N. P.

—c Uradni spisi, jezik in telovadba na meščanskih šolah. U interesu uspešnog rada g. Min. Prosvete odlučio je: 1. da se nastava iz srpskog jezika; srpske istorije i geografije naših zemalja predaie na državnom jeziku u odeljenjima sa nedržavnim jezikom građanskil škola; 2. da se nastava telesnog vežbanja dostupno zamenjuje sa sokolskim vežbama; 3. da se sve školske knjige vode na državnom jeziku. — N. P.

Iz Jugoslavije.

— Naša zastopnika sta v Beogradu izročila sledečo spomenico v zadevi črtana proračuna za Slovenijo: Uduženje jugoslovenskega učiteljstva poverjeništvu Ljubljana ki ima v svoji organizaciji 2500 članov učiteljstva v Sloveniji, podaja v zadevi črtanja raznih postavk kredita v budžetu prosvete za Slovenijo sledeči

Memorandum.

V budžetu za Slovenijo so bile poleg raznih drugih postavk črtane sledeče:

1. Funkcijske doklade za upravo šole šol. voditeljem.
2. Nagrade za ekskurendne šole (ishrana).
3. Okrajne učit. konference.
4. Nagrade učiteljicam za ženska ročna dela.
5. Jedna svota v oddelku »višji školski nadzorniki«.
6. Jedna svota v oddelku »srezki školski nadzorniki«.

To črtanje je tem občutnejše ker so vse navedene postavke zakonito zajamčene in se na ta način uvažajo dopolnoma brezpravne razmere v šolsko upravo in izgubi učiteljstvo v dekretih priznane in dosedaj varovane pravice.

Razlogi:

Ad 1. Funkcijske doklade za upravo šol: upravitelji osnovnih šol imajo pravico na funkcijske doklade do § 2. naredbe deželne vlade za Slovenijo od 14. febr. 1919. Ti dodatki niso ukinjeni z zakonom od 23. jul. 1919. god. (Službene Novine br. 86 iz god. 1921) »O izmenama i dopunama u zakonu o narodnim školama od 19. aprila 1904.«

Pripomniti moramo, da upravitelji šol in učitelji v Sloveniji ne prejemaajo stanarine in ne kuriva kakor učiteljstvo v ostalih pokrajinah države.

Ad 2. Ekskurendne šole (u budžetu: šolske stanice) so v Sloveniji stalne šole v oddaljenih in hribovitih krajih, kjer se poučuje do dva dni na teden. Pripomniti moramo, da se mora z ukinitjem te postavke ukiniti poučevanje dece v nad 200 takih šolah. Nagrade za te učitelje so zajam-

risbami tolmačiti, so izključene vse neprilike po nespornazumljenju.

4. Zgled: Kmet, ki ni znal ne čitati, ne pisati, ampak samo tarok igrati, si je zabeleževal celine račune o svojih dolgovi in tirjavah, ki so važno ulogo igrane pri sodnijski obravnavi. (Glej dr. H. Grom Handbuch für Untersuchungsrichter, II. str. 543.) Kaj skepamo iz teh zgledov? Pisatelj čuti, da mu ne zadostuje jezik, da bi izražal vse svoje predstave. Ispitujoči profesor se ne more prepričati po učencevih ustnih izjavah, ali zračno sesalko dobro pozna. Naročevalec riše, da bi svoje misli kar najjasnejše izrazil. Istotako kmet! Zato sklepamo: Risanje je jezik. (To je najvišje načelo vsega modernega naziranja o risanju.) Ta jezik se rabi povsod, ker je ustni izraz nedostaten, da bi podal s potrebno natančnostjo katerokoli misel.*

* Risanje je mednarodni jezik v tem zmislu približno kakor godba. Ni se ga pa učiti tako ko volapluka, ampak zanj je treba vzgajati. Kanibal ga menda ne razume. Izdajajo se res slike brez teksta, kakor je lahko godba brez njega. In kaj je pantomina, kaj kinematograf? Za vse je treba stopnjo omike! Glej nižje Foersterjev citat: Michelangelov kip ostane barbarju kamen! (Dalje prihodnjč.)

ne tudi pri nas le večšina — spretnost rokodelskega značaja. Proti vsemu temu ta-le razmotrivanja:

I. Risanje je jezik.

1. Zgled: Znamenit pisatelj, več več jezikov, sloveč slovenski pesnik, hoče nekoč razložiti iznajdbo svojega očeta, ki je bil kmet. Jasno je, da bi tako naobraznemu možu ne bilo težko, izražati svoje predstave z jezikom. Pa ko ustno razlaga, vzame v roko papir in svinčnik — ni se učil posebno risati — pa nariše, kar hoče povedati v preprostih potezah.

Vprašati moramo tu: Čemu se poslužuje risanja, kdor je spreten prav odlično v jeziku, da bi izražal svoje misli?

2. Zgled: Profesor izpituje učenca o zračni sesalki. Učenec popisuje natančno, pa profesor s tem ni zadovoljen, ampak zahteva od učenca, naj mu sesalko nariše. Čemu to?

3. Zgled: Potnik pride v tujo deželo, kjer ni več njegovega jezika. Stopi v prodajalno, da bi si česa kupil, recimo ovratnikov. S kretnjami se nekoliko sporazume; a nudeno mu blago ne ugaja. Rad bi imel drugo obliko, pa se ne more ustno izraziti. Zato nariše. Sporazum je dosežen. Ni drugače, kedar naročamo pri krojaču, mizarju, ključavničarju itd. Ako moremo svoja naročila z